

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА**

УРАЛОВА ЮЛІЯ ПАВЛІВНА

УДК 346.12:347.413:347.764

**ГОСПОДАРСЬКО - ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОСЕРЕДНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ**

Спеціальність 12.00.04 – господарське право,
господарсько-процесуальне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Вінниця – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі цивільного права і процесу Донецького національного університету імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент
Павлюченко Юлія Миколаївна,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса МОН України,
доцент кафедри господарського права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
Пацурія Ніно Бондовна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри господарського права
(м. Київ)

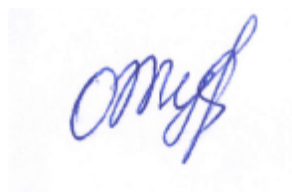
кандидат юридичних наук, доцент
Руденко Людмила Дмитрівна,
Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету,
доцент кафедри адміністративного,
господарського права та
фінансово-економічної безпеки (м. Суми).

Захист відбудеться **«04» травня 2018 року о 11.00 годині** на засіданні спеціалізованої вченої ради К 11.051.12 Донецького національного університету імені Василя Стуса за адресою: 21001, м. Вінниця, вул. Брацлавська, 14.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Донецького національного університету імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України за адресою: 21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21, к. 617.

Автореферат розісланий **«03» квітня 2018 року.**

**В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради**

О.Г. Турченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Страхування являє собою одну з основних сфер фінансової системи та вид правовідносин щодо захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб. Невід'ємним елементом сфери страхування, спрямованим на виникнення страхових відносин, виступає посередницька діяльність.

У багатьох країнах страхові посередники є активними, а у деяких – обов'язковими, учасниками сфери страхування, через яких реалізується значний відсоток страхових послуг. У країнах Європейського Союзу посередникам у страхуванні та перестраховуванні відведено центральну роль у поширенні послуг страхування та перестраховування. Натомість для українського страхового ринку характерна тільки активна діяльність страхових агентів щодо посередництва в обов'язковому страхуванні цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, тоді як посередницька діяльність щодо продажу інших страхових послуг є незначною, а діяльність страхових брокерів взагалі можна назвати фрагментарною. В той же час ускладнення господарських відносин, наявність ризикових видів господарської діяльності, необхідність залучення іноземних інвестицій, євроінтеграційні прагнення України, наявність видів обов'язкового страхування та інші чинники об'єктивного характеру зумовлюють практичну потребу в активізації посередницької діяльності у сфері страхування, яка відповідає сучасному типу економічного розвитку світового страхового ринку.

Посередницька діяльність у сфері страхування регулюється законами України «Про страхування», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та ін., низкою підзаконних нормативно-правових актів. Для регулювання названої діяльності важливе значення мають окремі положення Господарського кодексу України, зокрема, які визначають загальні засади комерційного посередництва (агентської діяльності) у сфері господарювання, та положення Цивільного кодексу України, зокрема, щодо договорів, якими опосередковується ця діяльність, та ін.

Разом з тим нормативно-правова база посередницької діяльності у сфері страхування має суттєві недоліки, серед яких застарілі норми і прогалини. Передусім це стосується відображення у законодавстві правової природи цієї діяльності, умов її здійснення, відповідальності страхових посередників та ін. Крім того, підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони поставило питання про наближення національного законодавства щодо посередницької діяльності у сфері страхування до положень Директив ЄС.

У юридичній науці дослідженню посередницької діяльності у сфері страхування присвятили увагу Н.Б. Пацурія, яка розкрила господарсько-правовий аспект теоретичних проблем страхових правовідносин; І.М. Войцеховська, яка провела аналіз господарсько-правового регулювання перестрахової діяльності; А.С. Головачова, що проаналізувала господарсько-правове регулювання посередницької діяльності у страхуванні та перестраховуванні. Певні аспекти посередницької діяльності у сфері страхування розглядали О.М. Залетов, О.В. Кнейслер, А.С. Шолойко та ін. Проте процеси розвитку страхового ринку

України, інтеграції та гармонізації національного та міжнародного законодавства щодо страхового посередництва потребують подальших досліджень проблем господарсько-правового регулювання посередницької діяльності у сфері страхування, зокрема, теоретико-правової характеристики цієї діяльності, правового статусу страхових посередників, державного і договірної регулювання такої діяльності, господарсько-правової відповідальності за порушення у цій сфері.

Вищезазначене підтверджує актуальність дослідження господарсько-правового регулювання посередницької діяльності у сфері страхування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з планом науково-дослідної діяльності юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса в рамках тем «Господарсько-правове забезпечення розвитку економіки України» (державна реєстрація № 0108U003267), «Розвиток правової системи України: стан та перспективи» (державна реєстрація № 0112U002868), в межах яких дисертанткою проведено дослідження господарсько-правових аспектів посередницької діяльності у сфері страхування та запропоновано шляхи удосконалення правового регулювання такої господарської діяльності.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування нових теоретичних положень з удосконалення господарсько-правового регулювання посередницької діяльності у сфері страхування на основі дослідження законодавства України та інших країн, практики його застосування, наукових напрацювань та розроблення пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства, яким регулюється зазначена діяльність.

Для реалізації вказаної мети поставлено та вирішено наступні завдання:

аналіз ознак посередницької діяльності у сфері страхування, конкретизація визначення поняття цієї діяльності;

дослідження і конкретизація видів посередницької діяльності у сфері страхування;

аналіз та узагальнення правової основи посередницької діяльності у сфері страхування, складання періодизації її розвитку;

дослідження суб'єктів посередницької діяльності у сфері страхування з уточненням кола цих суб'єктів та удосконаленням визначень деяких з них;

розкриття умов посередницької діяльності у сфері страхування;

аналіз державного регулювання посередницької діяльності у сфері страхування з конкретизацією його мети і повноважень регулюючого органу;

розкриття особливостей договорів, що опосередковують посередницьку діяльність у сфері страхування;

аналіз підстав та умов господарсько-правової відповідальності суб'єктів посередницької діяльності у сфері страхування з підготовкою пропозицій з їх конкретизації;

аналіз та доопрацювання положень щодо форм господарсько-правової відповідальності суб'єктів посередницької діяльності у сфері страхування.

Об'єкт дослідження становлять суспільні відносини, що складаються у процесі організації та здійснення посередницької діяльності у сфері страхування.

Предметом дослідження є господарсько-правове регулювання посередницької діяльності у сфері страхування.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Зокрема, діалектичний метод застосовувався при дослідженні правової природи посередницької діяльності у сфері страхування. Історичний метод використано для аналізу становлення та розвитку посередницької діяльності у сфері страхування та її правової основи. Порівняльно-правовий метод застосовано при розгляді відповідних норм законодавства України та інших країн з метою формування пропозицій з удосконалення вітчизняного законодавства з урахуванням зарубіжного досвіду. Метод спостереження використано при узагальненні практики організації та здійснення посередницької діяльності у сфері страхування. З використанням методу індукції і дедукції конкретизовано основні господарсько-правові аспекти посередницької діяльності у сфері страхування. За допомогою формально-логічного методу проведено аналіз змісту нормативно-правових актів з метою вироблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства, а також досліджено понятійно-категоріальний апарат цієї діяльності. Застосування системно-структурного методу дозволило систематизувати та опрацювати положення щодо державного регулювання посередницької діяльності у сфері страхування та господарсько-правової відповідальності суб'єктів цієї діяльності.

Теоретичну основу дослідження, крім вищезазначених авторів, склали роботи таких дослідників: О.А. Беляневич, А.Г. Бобкової, В.А. Васильєвої, О.М. Вінник, Г.Ф. Галагузи, І.О. Гелецької, О.В. Дзери, А.І. Дрішлюка, А.Л. Дядюк, Г.Л. Знаменського, А.В. Єгорова, Р.В. Колосова, Р.О. Короткої, В.В. Луця, В.К. Мамутова, В.С. Мілаш, А.М. Панченко, В.В. Резнікової, Г.І. Сальнікової, В.С. Щербини та багатьох інших.

Емпіричну основу дослідження склали законодавство України, окремих зарубіжних країн, відповідні Директиви ЄС, статистичні дані, практика діяльності страхових посередників, судова практика.

Наукова новизна полягає в тому, що на основі ґрунтовного дослідження посередницької діяльності у сфері страхування доопрацьовано раніше відомі та розроблено нові положення щодо цієї діяльності і підготовлено пропозиції з удосконалення відповідного законодавства. Наукова новизна результатів дослідження конкретизується у науково-теоретичних положеннях, висновках та пропозиціях, основними серед яких:

Вперше:

запропоновано в межах дефініції «посередницька діяльність у сфері страхування» розмежовувати виключний або основний види господарської діяльності, тобто діяльність страхових посередників, яка здійснюється систематично на постійній професійній основі, та додатковий вид господарської діяльності, тобто діяльність страхових посередників, яка має характер окремих дій чи сукупності взаємопов'язаних дій, спрямованих на надання послуг у сфері страхування іншим учасникам страхових правовідносин несистематично;

обґрунтовано, що організації асистанс є суб'єктами посередницької діяльності у сфері страхування та можуть надавати послуги страхового агента при виконанні договорів страхування;

запропоновано визначати зміст договору між страховими посередниками та їх контрагентами на основі Примірного договору про надання страхових агентських послуг та Примірного договору про надання страхових брокерських послуг, які може рекомендувати Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;

аргументовано встановлення пені за неперерахування або несвоєчасне перерахування грошових сум страховим посередником у розмірі подвійної облікової ставки НБУ; штрафу у розмірі, визначеному договором, за невиконання страховим посередником розрахунку сум, які підлягають обов'язковій сплаті з включенням цих санкцій до Примірного договору про надання страхових агентських послуг та Примірного договору про надання страхових брокерських послуг.

Удосконалено положення щодо:

поняття страхового посередництва шляхом уточнення, що за змістом це поняття тотожне поняттю посередницької діяльності у сфері страхування, та обґрунтування подальшої заміни у законодавстві терміну «посередницька діяльність у сфері страхування» на термін «страхове посередництво»;

видів посередницької діяльності у сфері страхування із виокремленням у якості самостійного виду у межах брокерської діяльності діяльність перестрахових брокерів;

періодизації становлення і розвитку правової основи посередницької діяльності у сфері страхування у період незалежної України, з виокремленням трьох основних етапів: перший – з 1991 по 2004 р.; другий – з 2005 по 2013 р.; третій – з 2014 і дотепер, які характеризуються певними особливостями господарсько-правового регулювання цієї діяльності;

визначення зв'язаного страхового посередника з уточненням, що ним є страховий агент, який займається страховим посередництвом в інтересах від імені однієї чи декількох страхових організацій, які не конкурують між собою;

реєстрації страхових посередників, з обґрунтуванням пропозиції про об'єднання реєстрів страхових брокерів, перестрахових брокерів, страхових агентів, які мають право здійснювати посередницьку діяльність з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, і ведення єдиного державного реєстру всіх страхових посередників;

правової природи договору про надання страхових агентських послуг та договору про надання страхових брокерських послуг як господарських договорів, які є різновидом агентського договору.

Дістали подальший розвиток положення щодо:

визначення посередницької діяльності у сфері страхування, з конкретизацією що це господарська діяльність щодо надання посередницьких послуг страхувальникам та страховикам, яка здійснюється задля задоволення потреб учасників страхового ринку і встановлення між ними договірних відносин та з метою отримання прибутку;

визначення поняття агентської діяльності як виду посередницької діяльності у сфері страхування з конкретизацією, що це господарська діяльність, яка полягає у наданні страховим агентом послуг страховикам щодо виконання частини їх страхової діяльності від імені, в інтересах, за рахунок страховика, якого він представляє на підставі договору доручення або агентського договору;

спеціальних умов здійснення посередницької діяльності у сфері страхування через їх конкретизацію та узагальнення: сертифікація страхових посередників; забезпечення гарантій професійної відповідальності; наявність доброї репутації страхового посередника; реєстрація у державному реєстрі страхових посередників;

мети державного регулювання посередницької діяльності у сфері страхування шляхом уточнення, що нею є сприяння інтеграції вітчизняного ринку страхування і перестраховування в європейській та світовий ринки; забезпечення прозорості та законності посередницьких операцій у сфері страхування; створення умов добросовісної конкуренції на ринку посередницьких послуг у сфері страхування; забезпечення дотримання страховими посередниками вимог чинного законодавства;

повноважень Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, через обґрунтування віднесення до її повноважень визначення пруденційних нормативів діяльності страхових посередників та встановлення пруденційної системи державного нагляду;

видів договорів, що опосередковують посередницьку діяльність у сфері страхування з обґрунтуванням їх поділу на дві групи: 1) загальні договори (договір доручення та агентський договір); 2) спеціальні договори (договір про надання страхових агентських послуг та договір про надання страхових брокерських послуг);

підстав застосування до суб'єктів посередницької діяльності у сфері страхування заходів господарсько-правової відповідальності з конкретизацією договірних та позадоговірних підстав цієї відповідальності;

професійної відповідальності страхового посередника з обґрунтуванням, що ця відповідальність застосовується за невиконання або неналежне виконання професійних обов'язків, які випливають з договору між страховим посередником і контрагентом, вимог чинного законодавства, інших правових актів та самої суті відповідного виду посередницької діяльності, якщо це спричинило шкоду третім особам, без урахування вини страхового посередника;

оперативно-господарських санкцій, які можуть бути застосовані до страхового посередника у разі порушення договірних зобов'язань через конкретизацію їх переліку: одностороння відмова від виконання свого зобов'язання, із звільненням страхувальника від відповідальності; відмова від оплати винагороди (повністю або частково); відмова від прийняття зобов'язання; одностороннє зупинення дії посередницького договору на строк до 3 місяців; одностороннє розірвання посередницького договору;

видів адміністративно-господарських санкцій, які можуть бути застосовані до страхових посередників за порушення правил здійснення посередницької діяльності: адміністративно-господарський штраф, виключення з реєстру, зупинення діяльності до усунення порушень.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони заповнюють певною мірою прогалину у науці господарського права щодо

посередницької діяльності у сфері страхування. Теоретичні узагальнення, висновки та пропозиції, які сформульовано в роботі, можуть бути використані для подальшого удосконалення чинного законодавства щодо посередницької діяльності у сфері страхування. Дискусійні положення та висновки дисертації можуть стати підґрунтям для подальших наукових досліджень проблем страхового посередництва. Положення дисертації також можуть бути використані при підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, коментарів до нормативно-правових актів щодо посередницької діяльності у сфері страхування, а також у практичній діяльності страхових посередників.

Окремі положення результатів дисертаційної роботи використовуються при викладанні навчальних дисциплін «Господарське право (особлива частина), «Страхове право» в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса МОН України (довідка №39/01-13/01.1.3 від 22.02.2018р.). Крім того, результати дослідження рекомендовано до використання в практичній діяльності Товариства з додатковою відповідальністю «Страхова компанія «Укрфінстрах» (довідка № 2887 від 03.10.2017 р.), ПрАТ Страхова компанія «ІНТЕР-ПЛЮС» (довідка № 147 від 02.10.2017 р.) та Товариства з обмеженою відповідальністю «Арбітр Груп» м. Київ (довідка № 319 від 03.10.2017 р.).

Особистий внесок здобувачки. Результати дослідження отримані авторкою самостійно на основі аналізу наукових і періодичних публікацій, законодавства України та інших держав, матеріалів правозастосовчої практики. Внесок авторки в публікаціях, підготовлених у співавторстві, зазначено у списку праць, опублікованих за темою дисертації.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідалися й обговорювалися на: Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності» (Одеса, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання правової теорії та юридичної практики» (Ужгород, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 30-річчю економіко-правового факультету Донецького національного університету «Юридическая наука и образование в условиях глобализации: состояние и перспективы развития», (Донецк, 2013); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Конституційні засади правотворення і правозастосування: стан та перспективи розвитку» (Вінниця, 2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення» (Запоріжжя, 2017); Міжнародній науково-практичній конференції «Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку» (Харків, 2017); Круглого столу «Основні тенденції розвитку цивілістики, конституційного, господарського та міжнародного права» (Кривий Ріг, 2017).

Публікації. За темою дисертації підготовлено 13 публікацій, з яких 6 статей – у фахових наукових виданнях, перелік яких затверджений у встановленому порядку, у тому числі 1 стаття в зарубіжному фаховому виданні.

Структура дисертації. Відповідно до мети, завдань і предмета дослідження дисертація складається із вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків. Загальний обсяг дисертації складає 277 сторінок. Робота містить список джерел із 256

найменування та 6 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділ 1 «Посередницька діяльність у сфері страхування як вид господарської діяльності та її правова основа» містить три підрозділи, які присвячено дослідженню поняття та ознак посередницької діяльності у сфері страхування, її класифікації на види, аналізу правової основи посередницької діяльності у сфері страхування.

У *підрозділі 1.1 «Поняття та ознаки посередницької діяльності у сфері страхування»* проведено аналіз співвідношення поняття посередницької діяльності у сфері страхування з суміжними поняттями, ознак та визначення цієї діяльності.

Обґрунтовано, що посередницькій діяльності у сфері страхування притаманні ознаки господарської діяльності в цілому та комерційного посередництва, зокрема, а також специфічні ознаки, обумовлені її здійсненням у сфері страхування, як то: мета, що полягає у задоволенні потреб учасників страхового ринку і встановленні між ними договірних відносин; спеціальний суб'єктний склад (страховий брокер, перестраховий брокер та страховий агент); виключний вид діяльності для страхових та перестрахових брокерів, основний або додатковий вид діяльності для інших суб'єктів; зміст – надання послуг у сфері страхування, перелік яких залежить від суб'єкта посередницької діяльності.

З урахуванням виявлених ознак конкретизовано, що посередницька діяльність у сфері страхування – це господарська діяльність щодо надання посередницьких послуг страхувальникам та страховикам, яка здійснюється задля задоволення потреб учасників страхового ринку і встановлення між ними договірних відносин та з метою отримання прибутку.

Запропоновано у межах дефініції «посередницька діяльність у сфері страхування» розмежовувати діяльність страхових посередників, яка здійснюється систематично на постійній професійній основі, як виключний або основний вид господарської діяльності, та діяльність страхових посередників, яка має характер окремих дій чи сукупності взаємопов'язаних дій, спрямованих на надання послуг у сфері страхування іншим учасникам страхових правовідносин не систематично.

Проведено аналіз співвідношення понять посередницької діяльності у сфері страхування і страхового посередництва на підставі чого зроблено висновок, що за змістом ці поняття є тотожними. З урахуванням цього та у рамках процесу інтеграції та гармонізації національного законодавства і законодавства ЄС запропоновано замінити термін «посередницька діяльність у сфері страхування» на термін «страхове посередництво» шляхом внесення змін до Закону України «Про страхування» та відповідних підзаконних нормативно-правових актів.

Підрозділ 1.2 «Види посередницької діяльності у сфері страхування» присвячено аналізу підходів до класифікації цієї діяльності у сфері страхування, розглянуто діяльність страхових агентів, страхових і перестрахових брокерів.

На підставі проведеного дослідження запропоновано додаткові підстави класифікації посередницької діяльності у сфері страхування: 1) за суб'єктами (агентська та брокерська діяльність); 2) за сферами провадження (у страхуванні та

перестрахованні); 3) за територією здійснення (діяльність на території України або території інших країн); 4) за засадами здійснення (основний або додатковий вид діяльності).

У межах проведеної класифікації аргументовано, що діяльність страхових брокерів та перестрахових брокерів є різними видами у межах брокерської діяльності. Зокрема, їх розмежування можна проводити: 1) за суб'єктами, які можуть займатися цими видами діяльності: якщо страхові брокери – це юридичні або фізичні особи, які зареєстровані в установленому порядку як підприємці, то перестрахові брокери – це тільки юридичні особи; 2) за суб'єктами, яким надаються послуги: здійснення брокерської діяльності передбачає надання послуг особам, які мають потребу у страхуванні як страхувальники; а посередницькі послуги у перестрахованні надаються страховикам, які мають потребу у перестрахованні як перестраховальники.

У результаті аналізу видів посередницької діяльності у сфері страхування конкретизовано визначення агентської діяльності з акцентом на правову підставу її здійснення, а саме як господарської діяльності, яка полягає в наданні страховим агентом послуг страховикам щодо виконання частини їх страхової діяльності від імені, в інтересах, за рахунок страховика, якого він представляє на підставі договору доручення або агентського договору.

У підрозділі 1.3 «Правова основа посередницької діяльності у сфері страхування» досліджено нормативно-правові акти та інші джерела права, які регулюють посередницьку діяльність у сфері страхування.

Проведене дослідження дозволило узагальнити правову основу посередницької діяльності у сфері страхування, яку сьогодні складають ГК України, ЦК України (норми якого застосовуються субсидіарно), Закон України «Про страхування», інші закони України та підзаконні нормативно-правові акти, нормативні та господарські договори, звичаї ділового обороту, які містять положення, що конкретизують умови та порядок здійснення посередницької діяльності у сфері страхування.

Аналіз формування законодавства щодо цієї діяльності за роки незалежності України покладено в основу періодизації становлення і розвитку правової основи названої діяльності з виокремленням трьох основних етапів:

перший етап (з 1991 по 2004 р.) – становлення та розвиток посередницької діяльності у сфері страхування, чому сприяло прийняття Закону України «Про страхування», низки підзаконних нормативно-правових актів, якими упорядковано діяльність страхових агентів, страхових і перестрахових брокерів; прийняття ГК України;

другий етап (з 2005 по 2013 р.) – визначення основних напрямів подальшого розвитку посередницької діяльності у сфері страхування та підвищення її правового забезпечення шляхом схвалення Концепції розвитку страхового ринку України на період до 2010 року; унормування діяльності страхових агентів, які мають право здійснювати посередницьку діяльність з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів;

третій етап (з 2014 і дотепер) – визначення напрямів гармонізації національного законодавства з законодавством ЄС щодо страхового посередництва на основі Угоди про асоціацію з ЄС та початковий етап оновлення відповідних нормативно-правових актів.

На підставі проведеного аналізу запропоновано доповнення Закону України «Про страхування» окремим розділом «Страхове посередництво», в якому закріпити загальні поняття страхового посередництва, визначити правовий статус та види страхових посередників, базові умови та порядок надання посередницьких послуг у сфері страхування, засади та основні напрями державного регулювання, закріпити основні положення договірних правовідносин при наданні посередницьких послуг.

Обґрунтовано, що для належного правового регулювання посередницької діяльності у сфері страхування, окрім страхового законодавства, потрібно сприяти договірному регулюванню цієї діяльності через розробку примірних договорів; формуванню звичаїв ділового обороту; впровадженню стандартів діяльності страхових посередників.

Розділ 2 «Правова характеристика посередницької діяльності у сфері страхування» складається з чотирьох підрозділів, у яких досліджено питання суб'єктів посередницької діяльності у сфері страхування, умов її здійснення, основні засади державного регулювання цієї діяльності, а також договори, які опосередковують посередницьку діяльність у сфері страхування.

Підрозділ 2.1 «Суб'єкти посередницької діяльності у сфері страхування» присвячено дослідженню правового статусу страхового агента, страхового брокера та інших суб'єктів посередницької діяльності у цій сфері.

Доопрацьовано визначення страхового посередника як суб'єкта посередницької діяльності у сфері страхування, шляхом уточнення, що це суб'єкт господарювання, який безпосередньо надає посередницькі послуги з метою встановлення договірних відносин між страховиками і страхувальниками, захисту їх майнових інтересів, прискорення та полегшення господарського обороту страхових послуг.

Проаналізовано основних суб'єктів посередницької діяльності у сфері страхування: страхових брокерів, перестрахових брокерів, страхових агентів; конкретизовано їх визначення, які запропоновано закріпити у Законі України «Про страхування».

Аналіз практики надання посередницьких послуг у сфері страхування зумовив зосередження уваги на діяльності страхових посередників, які діють у якості страхових агентів для інших страховиків. Удосконалено визначення зв'язаного страхового посередника як страхового агента, який займається страховим посередництвом в інтересах від імені однієї чи декількох страхових організацій, які не конкурують між собою.

Аналіз практики також покладено в основу пропозиції щодо включення до суб'єктів посередницької діяльності у сфері страхування організацій асистанс, які можуть надавати послуги страхового агента при виконанні договорів страхування.

У **розділі 2.2 «Умови здійснення посередницької діяльності у сфері страхування»** розглянуто основні умови здійснення цієї діяльності, у т.ч. вимоги до професійної підготовки суб'єктів брокерської та агентської діяльності.

За результатами дослідження запропоновано спеціальні умови здійснення посередницької діяльності у сфері страхування, а саме: сертифікація страхових посередників, що підтверджує наявність професійних знань і відповідної кваліфікації у осіб, які надають посередницькі послуги; забезпечення страховим посередником

гарантій професійної відповідальності; наявність доброї репутації страхового посередника; реєстрація у державному реєстрі страхових посередників.

Обґрунтовано запровадження обов'язкової процедури сертифікації для всіх страхових посередників з метою підтвердження наявності у них професійних знань та відповідної кваліфікації. Для цього запропоновано визначити суб'єктів та об'єкти сертифікації, порядок і строки її проходження, критерії оцінювання результатів, порядок видачі сертифіката та інші питання сертифікації, внести відповідні зміни до Закону України «Про страхування» і розробити підзаконний нормативно-правовий акт щодо сертифікації.

Наголошено на доцільності підвищення професійних знань і відповідної кваліфікації страхових посередників, як умови здійснення посередницької діяльності у сфері страхування, для чого запропоновано низку заходів.

Конкретизовано визначення доброї ділової репутації як умови здійснення посередницької діяльності у сфері страхування, а саме – це позитивна оцінка страхового посередника як суб'єкта господарювання страховиками, страхувальниками, іншими учасниками страхових відносин, органами державної влади, громадськими організаціями, засобами масової інформації на відповідність посередницької діяльності у сфері страхування вимогам законодавства, діловій практиці та професійній етиці, а для фізичної особи – також на належний рівень професійних здібностей та управлінського досвіду. Запропоновано критерії оцінки ділової репутації страхового посередника.

Охарактеризовано існуючу процедуру реєстрації страхових посередників та запропоновано створення єдиного державного реєстру страхових посередників, в якому зосередити інформацію про страхових брокерів, перестрахових брокерів, страхових агентів, які мають право здійснювати посередницьку діяльність з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, інших страхових агентів та страхових посередників. Ведення такого реєстру запропоновано покласти на Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

У *підрозділі 2.3 «Державне регулювання посередницької діяльності у сфері страхування»* досліджено поняття, мету, органи державного регулювання посередницької діяльності у сфері страхування.

При проведенні дослідження державне регулювання посередницької діяльності у сфері страхування розглядалось як комплекс економічних, організаційно-управлінських і правових заходів регулюючого впливу, які здійснюються уповноваженими органами і, зокрема, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Умотивовано, що метою державного регулювання посередницької діяльності у сфері страхування виступає сприяння інтеграції вітчизняного ринку страхування в європейський та світовий ринки; забезпечення прозорості та законності посередницьких операцій у сфері страхування; створення умов добросовісної конкуренції на ринку посередницьких послуг у сфері страхування; забезпечення дотримання страховими посередниками вимог чинного законодавства.

На основі аналізу різних позицій, висловлених у науковій літературі, положень законодавства додатково обґрунтовано форми державного регулювання

посередницької діяльності у сфері страхування, серед яких пруденційний нагляд за професійними учасниками страхового посередництва.

Обґрунтовано віднесення до повноважень Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, визначення пруденційних нормативів діяльності страхових посередників та встановлення пруденційної системи державного нагляду.

Підрозділ 2.4 «Договори, що опосередковують посередницьку діяльність у сфері страхування» присвячено дослідженню основних видів договорів, які укладаються страховими посередниками при здійсненні ними діяльності.

У ході дослідження підтримано точку зору, що договори, які опосередковують зазначену діяльність у сфері страхування, відносяться до посередницьких договорів, оскільки дії страхового посередника завжди спрямовані на забезпечення інтересів іншої особи – страховика або страхувальника, які є послугоотримувачами (клієнтами) за договором. При цьому страховий посередник може діяти як від свого імені, так і від імені клієнта, але завжди в інтересах і за рахунок іншої сторони.

Проаналізовані підходи до класифікації посередницьких договорів в цілому та у сфері страхування, зокрема, стали основою для обґрунтування пропозиції поділу договорів, що опосередковують посередницьку діяльність у сфері страхування, на дві групи: 1) загальні договори (договір доручення та агентській договір); 2) спеціальні договори (договір про надання страхових агентських послуг та договір про надання страхових брокерських послуг), а також аргументації правової природи останніх як господарських договорів, які є різновидом агентського договору.

На підставі аналізу практичної діяльності страхових посередників запропоновано визначати зміст договору між страховими посередниками та їх контрагентами на основі Примірного договору про надання страхових агентських послуг та Примірного договору про надання страхових брокерських послуг, які може рекомендувати Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Розділ 3 «Господарсько-правова відповідальність суб'єктів посередницької діяльності у сфері страхування» містить два підрозділи, в яких досліджено підстави, умови та форми господарсько-правової відповідальності страхових посередників.

У **підрозділі 3.1** «Підстави та умови господарсько-правової відповідальності суб'єктів посередницької діяльності у сфері страхування» проведено аналіз підстав та умов застосування до страхових посередників заходів господарсько-правової відповідальності.

На підставі аналізу чинного законодавства, судової практики, наукової літератури конкретизовано договірні та позадоговірні підстави цієї відповідальності страхових посередників.

До договірних підстав відповідальності пропонується віднести такі правопорушення: перевищення повноважень при укладанні договорів; порушення строків перерахування грошових коштів або оформлення договорів страхування; розголошення конфіденційної інформації, в тому числі що належить до таємниці страхування; надання посередницьких послуг неналежної якості (неповне або невірне консультування з питань страхування, помилки при представленні інтересів клієнта з

третіми особами); неподання страховим агентом або страховим брокером інформації відповідно до чинного законодавства; інші порушення обов'язків, які випливають з договорів зі страховиками або страхувальниками). При цьому договірні підстави господарсько-правової відповідальності суб'єктів посередницької діяльності у сфері страхування можна конкретизувати залежно від суб'єкта (страхового агента, страхового брокера, перестрахового брокера).

До позадоговірних підстав господарсько-правової відповідальності страхових посередників запропоновано віднести: порушення вимог до здійснення діяльності страхового або перестрахового брокера (наприклад, вимог щодо виключного виду діяльності, фінансової дисципліни, порушення вимог, установлених до здійснення діяльності з укладання договорів страхування із страховиками – нерезидентами); порушення вимог до здійснення діяльності страховим агентом, який має право на здійснення посередницької діяльності у сфері обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Запропоновано доповнити зазначені підстави порушенням правил та стандартів професійної посередницької діяльності у сфері страхування та закріпити всі позадоговірні підстави у Законі України «Про страхування».

Обґрунтовано, що підставою професійної відповідальності страхового посередника виступає невиконання або неналежне виконання професійних обов'язків, які випливають з договору між страховим посередником і контрагентом, вимог чинного законодавства, інших правових актів та самої суті відповідного виду посередницької діяльності, якщо це спричинило шкоду третім особам. При цьому запропоновано застосування професійної відповідальності без урахування вини страхового посередника. Запропоновано імплементувати норми європейського законодавства щодо встановлення професійної відповідальності страхових посередників, доповнивши ними Закон України «Про страхування».

Підрозділ 3.2 «Форми господарсько-правової відповідальності суб'єктів посередницької діяльності у сфері страхування» присвячено дослідженню основних форм господарсько-правової відповідальності з доопрацюванням відповідних положень щодо сфери застосування.

На основі аналізу законодавства та узагальнення судової практики щодо відшкодування збитків та стягнення штрафних санкцій за порушення при здійсненні посередницької діяльності у сфері страхування зроблено висновок про відсутність істотних особливостей порівняно із застосуванням цих санкцій в інших сферах господарювання. Наголошено на доцільності закріплення у Положенні про порядок провадження діяльності страховими посередниками підстав та розмірів пені і штрафу. Зокрема, запропоновано встановити пеню за неперерахування або несвоєчасне перерахування грошових сум страховим посередником у розмірі подвійної облікової ставки НБУ; штрафу у розмірі, визначеному договором, за невиконання страховим посередником розрахунку сум, які підлягають обов'язковій сплаті. Положення щодо штрафних санкцій також пропонується включити до Примірного брокерського та Примірного агентського договорів.

Дослідження загальної практики застосування оперативно-господарських санкцій дозволило конкретизувати їх перелік для застосування у відносинах, що розглядаються: одностороння відмова від виконання свого зобов'язання, із

звільненням страхувальника від відповідальності; відмова від оплати винагороди (повністю або частково); відмова від прийняття зобов'язання; одностороннє зупинення дії посередницького договору на строк до 3 місяців; одностороннє розірвання посередницького договору.

На підставі аналізу наукових досліджень і законодавства щодо адміністративно-господарських санкцій та з урахуванням особливостей посередницької діяльності у сфері страхування запропоновано види адміністративно-господарських санкцій, які можуть бути застосовані до страхових посередників за порушення правил здійснення посередницької діяльності: адміністративно-господарський штраф, виключення з запропонованого вище державного реєстру страхових посередників; зупинення діяльності до усунення порушень. Також обґрунтовано, що для застосування адміністративно-господарських санкцій до страхових посередників потрібно доповнити Закон України «Про страхування»: 1) конкретним переліком правопорушень, за які можуть бути застосовані ці санкції; 2) конкретними видами адміністративно-господарських санкцій; 3) визначенням уповноваженого державного органу на застосування цих санкцій, яким може бути Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні пропозицій щодо удосконалення господарсько-правового регулювання посередницької діяльності у сфері страхування з метою підвищення ефективності її здійснення, стабільності її результатів, посилення захисту прав та інтересів страхувальників та страховиків як учасників страхових правовідносин під час отримання страхових послуг через страхових посередників. У ході проведеного дослідження отримано такі основні результати:

1. Обґрунтовано, що посередницька діяльність у сфері страхування – це господарська діяльність з надання посередницьких послуг страхувальникам та страховикам, яка здійснюється задля задоволення потреб учасників страхового ринку і встановлення між ними договірних відносин та з метою отримання прибутку.

Запропоновано у межах дефініції «посередницька діяльність у сфері страхування» розмежовувати діяльність страхових посередників, яка здійснюється систематично на постійній професійній основі, як виключний або основний вид господарської діяльності, та діяльність страхових посередників, яка має характер окремих дій чи сукупності взаємопов'язаних дій, спрямованих на надання послуг у сфері страхування іншим учасникам страхових правовідносин не систематично.

Зроблено висновок, що за змістом поняття посередницької діяльності у сфері страхування і страхового посередництва є тотожними поняттями. З урахуванням цього та у рамках процесу інтеграції та гармонізації національного законодавства і законодавства ЄС запропоновано заміну терміну «посередницька діяльність у сфері страхування» на термін «страхове посередництво» шляхом внесення змін до Закону України «Про страхування» та підзаконних нормативно-правових актів.

2. Обґрунтовано виокремлення у якості самостійного виду у межах брокерської діяльності діяльність перестрахових брокерів.

Конкретизовано визначення поняття агентської діяльності з акцентом на правову підставу її здійснення, а саме, це господарська діяльність, яка полягає у наданні страховим агентом послуг страховикам щодо виконання частини їх страхової діяльності від імені, в інтересах, за рахунок страховика, якого він представляє на підставі договору доручення або агентського договору.

3. Узагальнено правову основу посередницької діяльності у сфері страхування та проведено періодизацію становлення і розвитку правової основи посередницької діяльності у сфері страхування у період незалежної України, з виокремленням трьох основних етапів: перший – з 1991 по 2004 р.; другий – з 2005 по 2013 р.; третій – з 2014 і дотепер, які характеризуються певними особливостями господарсько-правового регулювання цієї діяльності.

4. Удосконалено визначення зв'язаного страхового посередника як страхового агента, який займається страховим посередництвом в інтересах від імені однієї чи декількох страхових організацій, які не конкурують між собою.

Обґрунтовано включення до суб'єктів посередницької діяльності у сфері страхування організацій асистанс, які можуть надавати послуги страхового агента при виконанні договорів страхування.

5. Конкретизовано спеціальні умови здійснення посередницької діяльності у сфері страхування, а саме: сертифікація страхових посередників; забезпечення страховим посередником гарантій професійної відповідальності; наявність доброї репутації страхового посередника; реєстрація у державному реєстрі страхових посередників.

Обґрунтовано запровадження обов'язкової процедури сертифікації для всіх страхових посередників та ведення реєстрації страхових посередників в єдиному державному реєстрі.

6. Конкретизовано мету державного регулювання посередницької діяльності у сфері страхування шляхом уточнення, що нею є сприяння інтеграції вітчизняного ринку страхування в європейський та світовий ринки страхування та перестраховання; забезпечення прозорості та законності посередницьких операцій у сфері страхування; створення умов добросовісної конкуренції на ринку посередницьких послуг у сфері страхування; забезпечення дотримання страховими посередниками вимог чинного законодавства.

Обґрунтовано віднесення до повноважень Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, визначення пруденційних нормативів діяльності страхових посередників та встановлення пруденційної системи державного нагляду.

7. Аргументовано поділ договорів, що опосередковують посередницьку діяльність у сфері страхування, на дві групи: 1) загальні договори (договір доручення та агентській договір); 2) спеціальні договори (договір про надання страхових агентських послуг та договір про надання страхових брокерських послуг) та віднесення їх до господарських договорів, які є різновидом агентського договору.

Запропоновано визначати зміст договору між страховими посередниками та їх контрагентами на основі Примірного договору про надання страхових агентських

послуг та Примірного договору про надання страхових брокерських послуг, які може розробити і рекомендувати Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

8. Конкретизовано договірні і позадоговірні підстави господарсько-правової відповідальності суб'єктів посередницької діяльності у сфері страхування.

Обґрунтовано, що підставою професійної відповідальності страхового посередника виступає невиконання або неналежне виконання професійних обов'язків, які випливають з договору між страховим посередником і контрагентом, вимог чинного законодавства, інших правових актів та самої суті відповідного виду посередницької діяльності, якщо це спричинило шкоду третім особам. При цьому запропоновано застосування професійної відповідальності без урахування вини страхового посередника.

9. Запропоновано встановити пеню за неперерахування або несвоєчасне перерахування грошових сум страховим посередником у розмірі подвійної облікової ставки НБУ; штрафу у розмірі, визначеному договором, за невиконання страховим посередником розрахунку сум, які підлягають обов'язковій сплаті, і включити ці санкції до Примірного брокерського та Примірного агентського договорів. Конкретизовано перелік оперативно-господарських санкцій, які доцільно застосовувати до страхового посередника у разі порушення договірних зобов'язань; запропоновано види адміністративно-господарські санкції, які можуть бути застосовані до страхових посередників за порушення правил здійснення посередницької діяльності.

Здійснене дисертаційне дослідження дозволило розробити пропозиції по внесенню змін і доповнень до Закону України «Про страхування» та відповідних підзаконних нормативно-правових актів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України та наукових виданнях інших держав:

1. Уралова Ю.П. Щодо умов виконання договорів медичного страхування через організацію асистанс. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 110-113.

2. Уралова Ю.П. Поняття та види посередницької діяльності у сфері страхування. *Право і суспільство*. 2013. № 5. С. 52-57.

3. Уралова Ю.П. Деякі питання щодо державного нагляду за діяльністю страхових посередників в Україні. *«Порівняльне-аналітичне право»: електронне наукове фахове видання*. 2014. № 2. С. 155-158.

4. Уралова Ю.П. Щодо питання про договірне регулювання посередництва в сфері страхування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 3. С. 97-100.

5. Уралова Ю.П. Щодо особливостей правового статусу суб'єктів страхового посередництва. *Наука і правоохорона*. 2017. № 4. С. 120-126.

6. Уралова Ю.П. К вопросу об ответственности посредников в сфере страхования. *Legea si Viata. Revista stiintifico-practica*. 2014. Ianuarie. С. 190-194.

Тези доповідей за матеріалами науково-практичних конференцій:

7. Уралова Ю.П. До питання щодо посередницької діяльності у сфері страхування. *Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Одеса, 5-6 квітня 2013 р.). Ч. II. Одеса: ГО «Причорноморська фундація права». 2013. С. 15-17.

8. Уралова Ю.П. Організація асистанс як суб'єкт посередницької діяльності в страхуванні. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Ужгород, 11-12 жовтня 2013 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика». 2013. С. 111-113.

9. Уралова Ю.П. Страховий брокер як суб'єкт посередницької діяльності в сфері страхування. *Юридическая наука и образование в условиях глобализации: состояние и перспективы развития: материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 30-летию экономико-правового факультета Донецкого национального университета* (Донецк, 24-25 октября 2013 г.). Донецк: ДонНУ. 2013. С. 217-219.

10. Уралова Ю.П. До питання про здійснення посередницької діяльності страховими агентами у сфері страхування в Україні. *Конституційні засади правотворення і правозастосування: стан та перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Вінниця, 22 квітня 2016 р.). Вінниця: Донецький національний університет. 2016. С. 68-70.

11. Уралова Ю.П. До питання щодо сутності та співвідношення понять «посередницька діяльність в сфері страхування» та «страхове посередництво». *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Запоріжжя, 28-29 липня 2017 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина». С. 62-65.

12. Уралова Ю.П. До питання щодо підстав та умов господарсько-правової відповідальності суб'єктів посередницької діяльності у сфері страхування. *Національні та міжнародні стандарти сучасного державотворення: тенденції та перспективи розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 4-5 серпня 2017 р.). Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація. С. 18-23.

13. Уралова Ю.П., Моїсєєв Ю.О. Агентський договір та брокерська угода при здійсненні посередницької діяльності в сфері страхування. *Основні тенденції розвитку цивілістики, конституційного, господарського та міжнародного права: матеріали круглого столу* (Кривий Ріг, 27 жовтня 2017 р.). / відп. за вип. В.Г. Олюха; уклад. В.Г. Олюха / Кривий Ріг: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 208-211. *Особистий внесок здобувачки: полягає в обґрунтуванні пропозиції визначати зміст договору між страховими посередниками та їх контрагентами на основі Примірного договору про надання страхових агентських послуг та Примірного договору про надання страхових брокерських послуг, а також висуненні відповідних пропозицій до законодавства.*

АНОТАЦІЯ

Урало́ва Ю.П. Господарсько-правове регулювання посередницької діяльності у сфері страхування. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 - господарське право, господарсько-процесуальне право. – Донецький національний університет імені Василя Стуса, Міністерство освіти і науки України, Вінниця, 2018.

Дисертація є самостійним дослідженням господарсько-правового регулювання посередницької діяльності у сфері страхування, яке розкриває інституційні засади посередницької діяльності у сфері страхування як виду господарської діяльності, спрямоване на пошук оптимальних шляхів удосконалення національного законодавства, підвищення ефективності діяльності страхових посередників на ринку страхування України.

В дисертації представлена господарсько-правова характеристика посередницької діяльності у сфері страхування. Проаналізовано види посередницької діяльності у сфері страхування, а саме агентська діяльність та брокерська діяльність. Окрему увагу приділено суб'єктам, умовам, державному регулюванню та договорам, які опосередковують посередницьку діяльність у сфері страхування. Розглянуто підстави, умови та форми господарсько-правової відповідальності страхових посередників.

Положення дисертаційного дослідження, висновки та пропозиції можуть бути використані у науково-дослідній сфері; у сфері правотворчості; у навчальному процесі.

Ключові слова: посередницька діяльність, страхування, перестраховання, страхове посередництво, агентська діяльність, брокерська діяльність, брокер, агент, перестраховий брокер, зв'язаний посередник, асистанс, умови, державне регулювання, договір, господарсько-правова відповідальність, санкції, професійна відповідальність.

АННОТАЦІЯ

Урало́ва Ю.П. Хозяйственно-правовое регулирование посреднической деятельности в сфере страхования. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04. хозяйственное право, хозяйственно-процессуальное право. – Донецкий национальный университет имени Василя Стуса МОН Украины, Винница, 2018.

Диссертация является самостоятельным исследованием хозяйственно-правового регулирования посреднической деятельности в сфере страхования, раскрывает институциональные основы посреднической деятельности в сфере страхования как вида хозяйственной деятельности, направленным на поиск оптимальных путей совершенствования национального законодательства, повышения эффективности деятельности страховых посредников на рынке страхования Украины.

В диссертации представлена хозяйственно-правовая характеристика посреднической деятельности в сфере страхования. Проанализированы виды посреднической деятельности в сфере страхования, а именно агентская деятельность и брокерская деятельность. Особое внимание уделено субъектам, условиям, государственному регулированию и договорам, которыми опосредуется посредническая деятельность в сфере страхования. Рассмотрены основания, условия и формы хозяйственно-правовой ответственности страховых посредников.

Положения диссертационного исследования, выводы и предложения могут быть использованы в научно-исследовательской сфере; в сфере правотворчества; в учебном процессе.

Ключевые слова: хозяйственная деятельность, посредническая деятельность, страхование, перестрахование, страховое посредничество, агентская деятельность, брокерская деятельность, брокер, агент, перестраховочный брокер, связанный посредник, ассистанс, условия, порядок, государственное регулирование, договор, хозяйственно-правовая ответственность, санкции, профессиональная ответственность.

ANNOTATION

Uralova Yu. The economic and legal regulation of mediation in the field of insurance. - qualifying scientific writing on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law (Doctor of Philosophy) in specialty 12.00.04. Commercial Law; Economic and Procedural Law (081 – Law). – Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv; Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2018.

The thesis is a comprehensive and systematic study of the economic and legal regulation of intermediary activities in the field of insurance, reveals the institutional foundations of intermediary activity in the sphere of insurance as a kind of economic activity aimed at finding the best ways to improve national legislation, increasing the effectiveness of insurance intermediaries in the Ukrainian insurance market.

The thesis presents the economic and legal characteristics of intermediary activities in the insurance sector. Types of intermediary activity in the sphere of insurance, namely agency activity and brokerage activity, are analyzed. Particular attention is paid to the subjects, condition and state regulation of intermediary activities in the insurance sector. The bases and forms of economic and legal responsibility of insurance intermediaries are considered.

The provisions of the dissertation research, conclusion and proposal can be used: in the scientific and research field; in the field of law making; in the learning process.

Keywords: economic activity, intermediary activity, insurance, reinsurance, insurance intermediation, agency activity, brokerage, broker, agent, reinsurance broker, related intermediary, assistance, conditions, procedure, state regulation, contract, economic responsibility, sanctions, professional responsibility.